

MELLEM SOGNE- OG CYBERKIRKE

En analyse af folkekirkens kommunikation på
internettet

Ph.d.-afhandling af
cand.mag. Peter Fischer-Nielsen

AARHUS FACULTY OF ARTS
AARHUS UNIVERSITET

DANSK RESUMÉ

Denne ph.d.-afhandling undersøger den folkekirkelige internetkommunikation empirisk såvel som teoretisk. I indledningen indsnævres undersøgelsens empiriske fokus til (1) danskere i almindelighed, som udgør den overordnede målgruppe for folkekirkens kommunikation; (2) de danske folkekirkepræster, som i det daglige repræsenterer folkekirken over for dens medlemmer og (3) i beskedent omfang den officielle hjemmeside Folkekirken.dk, som er platform for folkekirkens centrale web-kommunikation. Derpå rejses tre spørgsmål, som afhandlingen forsøger at besvare: På hvilke måder forandrer internettet vilkårene for den folkekirkelige kommunikation? Hvordan forhandler folkekirken om brugen af internettet? Og endelig: Hvilke overordnede konsekvenser kan forskellige tilgange til kommunikationen på internettet få for folkekirken?

I det første kapitel præsenteres tre teoretiske perspektiver: Sekulariseringsteori sætter med udgangspunkt i Charles Taylors værk *A Secular Age* (2007) den overordnede ramme for forståelsen af den aktuelle folkekirkelige situation, hvor kirkens svækkede status og individets øgede valg er i fokus. Medialiseringsteori (Stig Hjarvard m.fl.) beskriver, hvordan medierne i stigende grad gennem det 20. århundrede har etableret sig som en stærk institutionel magt, som alle andre institutioner – inklusiv kirken – til en vis grad må underordne sig. Endelig giver teorien om den religiøst-soziale formning af teknologi (Heidi Campbell) en nødvendig aktørorienteret modvægt, idet den tilbyder en ramme for undersøgelser af, hvordan individer og institutioner bevidst forholder sig til brugen af nye medier.

Kapitel 2 bærer overskriften *forandring* og undersøger, hvordan internettet er med til at forandre vilkårene for den folkekirkelige kommunikation. En spørgeskemaundersøgelse blandt 1.015 danskere udgør grundlaget for analysen, der munder ud i en treleddet delkonklusion: For det første er der i forhold til spørgsmålet om medialisering meget, der tyder på, at det primært er de kommercielle medieinstitutioner som eksempelvis søgemaskiner, aviser og tv-stationer, der dominerer folks adgang til religion på internettet. I forhold til sekulariseringsperspektivet er det – for det andet – muligt at konkludere, at danskerne ikke umiddelbart ser ud til at være blevet mere religiøse af at benytte sig af internettet, men at de om noget snarere er blevet en anelse mere kritisk indstillede over for religion. Endelig peger analysen i forhold til teorien om den religiøst-socialt formning af teknologi på visse kommunikative muligheder for folkekirken på internettet: De, der i forvejen er religiøst engagerede, ser også ud til at kunne nås via religiøse hjemmesider, og der spores i det hele taget en interesse for centrale folkekirkelige elementer så som de kirkelige handlinger, præsten og Bibelen.

I kapitel 3 undersøges de danske folkekirkepræsters brug af og refleksion omkring internettet under overskriften *forhandling*. En spørgeskemaundersøgelse med deltagelse af 1.040 præster og kvalitative interview med otte præster viser, at præsterne i vidt omfang bruger internettet som en integreret del af deres arbejde, men at det ikke bruges ukritisk, og at mangel på tid og kompetencer for mange er en hindring for en øget brug. Som i kapitel 2 konkluderes der på undersøgelsen i lyset af de tre teoretiske perspektiver: I forhold til medialiseringsteorien peges der på en række grænser, som internettet udfordrer: Grænserne mellem sogne, mellem præstens arbejdsliv og privatliv, mellem præsten og sognets beboere, mellem præsternes forskellige teologier og

mellem kirkerummet og mediernes rum. Medialiseringen opvejes dog af præsternes refleksion over internettet. Her er det en udbredt opfattelse, at kommunikationen online er mere overfladisk og uvirkelig, og at den primært skal tjene til praktiske problemstillinger, hvorimod dybere og mere personlige anliggender bør klares ansigt til ansigt. I forhold til sekularisering ser det ud til, at internettet rent faktisk giver præsterne en mulighed for at komme i kontakt med flere danskere, hvorved præsten som autoritet såvel som de folkekirkelige budskaber kan styrkes. Det bemærkes dog, at præstens autoritet næppe kommer af sig selv, men må tilkæmpes i de enkelte kontekster.

Kapitel 4 bærer overskriften *forvandling* og beskæftiger sig med folkekirkens strategiske tænkning omkring internettet. En typologi introduceres først på baggrund af præsternes tanker om folkekirkens overordnede opgave på internettet. Typologien indeholder fire kommunikationstilgange: information, interaktion, præsentation og participation. Det er særligt information og i mindre grad interaktion, som præsterne anbefaler, mens de rituelle kommunikationselementer, præsentation og participation, stort set er fraværende. Det samme viser sig i overvejende grad at være tilfældet i forhold til indholdet på og tankerne omkring den centrale kommunikation på Folkekirken.dk. De mulige konsekvenser af de forskellige kommunikationstilgange diskuteres i lyset af det teoretiske og empiriske materiale, der er præsenteret i afhandlingens foregående kapitler, og det vurderes, at ingen af tilgangene i sig selv kan bære den folkekirkelige internetkommunikation. I et forvandlingsperspektiv, hvor målet er en kontinuerlig indre transformation af kirken og dens budskaber i mødet med eksterne udfordringer, foreslås derfor til sidst en kommunikativ tilgang, der lægger sig mellem envejs- og flervejskommunikation, mellem kom-

munikation på egne og andres web-platforme og mellem kommunikation online og offline.

I konklusionen samles der op på de indledende spørgsmål, og afhandlingens resultater opsummeres.

ENGLISH SUMMARY

This PhD dissertation examines the Internet communication of the Evangelical Lutheran Church in Denmark, empirically as well as theoretically. In the introduction, the empirical scope is narrowed down to (1) Danes in general, who make up the overall target group of the communication of the church; (2) the pastors, who in their daily communication with members represent the church and (3) to some extent the official website: Folkekirken.dk, which is the platform for the central web-communication of the church. Then three research questions are raised: How does the Internet affect the way the Evangelical Lutheran Church in Denmark communicates? In which ways does the church negotiate the use of the Internet? And finally: What overall consequences will different approaches to web communication have for the church?

In the first chapter three theoretical perspectives are presented: Secularisation theory, with Charles Taylor's book *A Secular Age* as point of departure, constitutes the overall framework for the understanding of the present church situation, where the focus is on the weakened position of the church and the increased individual choice. Mediatisation theory (Stig Hjarvard and others) describes how the media increasingly throughout the 20th century have established themselves as strong institutions, to which all other institutions – including the church – must submit. Finally, the theory of the religious-social shaping of technology (Heidi Campbell) gives a necessary actor-oriented counterweight and offers a framework for examining individual and institutional use of new media.

Chapter 2 carries the headline *change* and examines how the Internet contributes to change in the communicative conditions

of the Evangelical Lutheran Church in Denmark. A survey among 1,015 Danes forms the basis of the analysis, which results in a three-part conclusion: First, with regard to the issue of mediatisation, much indicates that it is primarily the commercial media institutions, such as search engines, newspapers and TV stations, that control people's access to religion online. Second, with regard to the secularisation perspective, there is no indication that the Danes have become more religious by using the Internet, but, if anything, they have become slightly more critical of religion. Finally, with regard to the theory of the religious-social shaping of technology, the analysis points to some communicative possibilities for the church: Those who are already religiously engaged are also likely to be reached through religious websites, and there can be traced a considerable general interest in central church elements such as life rituals, the pastors and the Bible.

In chapter 3 the Danish pastors' use of and reflection on the Internet is examined under the headline *negotiation*. An analysis of a survey among 1,040 pastors and qualitative interviews with eight pastors show that the pastors to a high degree use the Internet as an integrated part of their work, but at the same time that it is not used uncritically. Besides, lack of time and competences are for many considered a hindrance for an increased use. As in chapter 2, a conclusion to the analysis is drawn from the three theoretical perspectives: With regard to mediatisation theory, emphasis is placed on a range of boundaries which the Internet challenges: The boundaries between parishes, between the pastor's work life and private life, between the pastor and the parishioners, between the pastors' various theologies, and between the church room and the media room. However, the mediatisation is counterbalanced by the pastors' reflections over the Internet. It is a widespread idea, for instance, that online communication is more

superficial and unreal, and that it should primarily serve practical communicative purposes, whereas deeper and more personal matters should be dealt with face to face. With regard to secularisation, the Internet actually seems to provide an opportunity for the pastors to get in touch with more Danes and thus to strengthen the pastor as an authority as well as the message of the church. It is noticed, however, that the pastor's authority will probably not emerge by itself but must be won in the specific contexts.

Chapter 4 carries the headline *transformation* and deals with the strategic thinking of the church on the Internet. First, a typology is introduced on the basis of the pastors' thoughts on the overall task of the church on the Internet. It contains four communicative approaches: information, interaction, presentation and participation. It is especially information and to a lesser degree interaction that the pastors recommend, while the ritual communicative elements, presentation and participation, are more or less absent. The same turns out to be the case with regard to the content and thoughts on the website Folkekirken.dk. The possible consequences of the different communicative approaches are discussed in the light of the theoretical and empirical material presented in the previous chapters of the dissertation, and it is assessed that none of the approaches in themselves can carry the Internet communication of the church. In a transformation perspective, where the goal is continuously inner transformation of the church and its message faced with external challenges, a communicative approach is therefore finally suggested, which lies between one-way and two-way communication, between communication on own and others' platforms, and between communication online and offline.

In the conclusion the introductory questions are reassessed, and the results of the dissertation are summarised.

Forsvaret finder sted fredag den 18. marts 2011 kl. 13.15
i Auditorium 2, Bygning 1441, Teologi, Faculty of Arts